

au religieux Alexandre Bahlen de ce refuge, elle est, tant que je sache, le seul document qui nous permette de jeter un regard dans l'atelier de Bertholet.

Reverende Domine.

Accepi litteras R^{dae} Dominationis V^{ae} et quantum ex illis perculsus fuerim, vix dicere fas est. Si obtrectores invidi desidiosive garrivissent modernum Collegii nostri Luxemburgensis Rectorem, qui superior meus modo non est, in opus historicum non consentire, id verum foret, siquidem idipsum ut ajunt ambit, sed quod superiores mei, scilicet R. admodum P. Generalis, Provincialisve, a quibus in hocce negotio unice dependeo, non consentiant, id a veritate alienissimum est. Caverunt equidem ne ex commissione, id est ex pensione annua, historiam Provinciae Luxemburgensis elucubrarem, aut pecuniam aliquam ex pacto, vel ex mercede acciperem, et hac super re ex omni parte cautum est ; sed nunquam ex gratuito labore prohibitus sum scribere, e contra id suasum et a me probatum.

Interim maximas R^{dae} Dominationi V^{ae} gratias ago, quod causam meam apud Reverendissimum et amatum Praesulem vestrum propugnare dignata est ; nec dubium haereat illi minimum de remissione manusciporum, quae non tantum ex Abbatia vestra, sed ex totius abbatiarum Provinciae archiviis excerpsti quaeque, in cubiculo meo hic, cum licentia superiorum meorum pretiose asservo, ea cautela, ut casu mortis, quae ad singula monasteria pertinent annotaverim et remittantur. Si peccaverunt Patres Wilthemii illa olim transferendo Antwerpianam, absit hoc a me, nec ingrati aut infidelis animi notam mihi aliquam inuri non patiar.

Ex contentu P. Provincialis mei Namurcum veni, quia archivium Brabantiae mihi in multis opus est, aequae ac Luxemburgense, et utriusque Provinciae confinium idcirco incolo. Caeterum crassus et foetidus Collegii Luxemburgensis vapor fumusque valetudini meae nocuisset, idcirco transmigravi. Si tamen his auditis jubeat Reverendissimus Praesul ut manuscripta vestra remittam, parebo quamprimum : sed quid certi de Abbatia vestra dicam ? et quantum Historiae Luxemburgensi decus inde detractum erit ? Dominos Constantinum et Josephum peramanter saluto, et sum magna cum reverentia, ex intimo cordis affectu

reverende Domine

Humilissimus et obsequentissimus in Christo servus

J. Bertholet.

Namurci 7^a Nov. 1736.

P. S. Excuset latinitatem meam, siquidem istius linguae usum vix habeo.

Il résulte de cette lettre quelques faits importants qui expliquent une partie des difficultés que Bertholet eut dans la suite. Ses supérieurs lui avaient défendu d'accepter un subside pour l'impression de son Histoire alors qu'il était seulement en train de la rédiger. De plus,